

TÁC ĐỘNG CỦA CÁCH MẠNG CÔNG NGHIỆP LẦN THỨ TƯ ĐẾN QUY TRÌNH LẬP PHÁP Ở VIỆT NAM NHÌN TỪ KINH NGHIỆM QUỐC TẾ

Trần Thị Quang Hồng*

* TS. Trưởng ban NCPL Dân sự - Kinh tế, Viện Khoa học pháp lý - Bộ Tư pháp.

Thông tin bài viết:

Từ khóa: Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, lập pháp, đối thoại, khu vực thử nghiệm công nghệ, luật của công chúng, quản trị linh hoạt.

Tóm tắt:

Bài viết chia sẻ những nhận định về tác động của cách mạng công nghiệp lần thứ tư đến hoạt động lập pháp, chia sẻ cách thức ứng xử của một số quốc gia về vấn đề này và từ đó rút ra những gợi ý mở cho Việt Nam.

Lịch sử bài viết:

Nhận bài : 07/09/2019
Biên tập : 16/09/2019
Duyệt bài : 17/09/2019

Article Information:

Key words: fourth industrial revolution; legislation; dialogue; regulatory sandbox; crowdlaw; agile governance.

Article History:

Received : 07 Sep. 2019
Edited : 16 Sep. 2019
Approved : 17 Sep. 2019

Abstract:

This article provides the author's observations about the impacts of the fourth industrial revolution on legislation activities as well as the responses of some selected countries. It is also based on the international practices so that a number of implications are suggested for Vietnam.

Trong một cuộc phỏng vấn về những tác động của cách mạng công nghệ trong thế kỷ 21 đối với nhà nước, cựu Ngoại trưởng Hoa Kỳ Madeleine Albright đã có một nhận xét đại ý rằng, các chính phủ hiện nay đối mặt với các thách thức của thế kỷ 21 bằng tư duy của thế kỷ 20 và với hệ

thống thiết chế của thế kỷ 19¹. Đó có lẽ là sự cảnh báo rõ rệt nhất về thách thức đối với quản trị nhà nước trong kỷ nguyên công nghệ, đặc biệt đối với công tác xây dựng luật vốn thường được xem là thường đi sau sự phát triển kinh tế. Trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư, tốc độ phát

1 Trích dẫn bởi Diễn đàn kinh tế thế giới trong bài viết How governance is changing in the 4IR tại trang web <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/agile-governance-changing-4ir-public-private-emerging-technologies/>, xem nội dung phỏng vấn gốc tại <https://www.khanacademy.org/partner-content/aspeninstitute/american-diplomatic-toolbox/madeleine-albright/v/albright-21st-century-technology>

triển nhanh chóng của công nghệ đòi hỏi nhà nước phải có khả năng đáp ứng nhanh hơn nữa sự phát triển của công nghệ để không kìm hãm sự sáng tạo, đồng thời không để xảy ra những hậu quả đáng tiếc do xung đột lợi ích tạo ra từ việc sử dụng công nghệ. Điều này tạo ra áp lực thay đổi đối với các quốc gia trên thế giới và Việt Nam, đặc biệt là trong lĩnh vực lập pháp.

1. Những nhận định về tác động của cách mạng công nghiệp lần thứ tư đến quy trình lập pháp

Không nằm ngoài những lĩnh vực chịu sự tác động mạnh mẽ của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư, quy trình lập pháp đang đứng trước những thách thức lớn phát sinh từ cuộc cách mạng này.

Thách thức thứ nhất là khả năng điều chỉnh các vấn đề mới nảy sinh một cách phù hợp. Sự phù hợp đòi hỏi sự hiểu biết chính xác về công nghệ phát sinh cũng như tác động của nó đối với xã hội. Công nghệ càng phát triển thì khoảng cách về sự hiểu biết giữa các nhà phát triển công nghệ và các nhà lập pháp cũng ngày càng lớn. Các cơ quan lập pháp thường không có các nhà phát triển công nghệ và kỹ sư phần mềm trong bộ máy giúp việc của mình. Các nhà hoạch định chính sách không chỉ không biết về bản chất và ý nghĩa của những công nghệ mới, mà có thể còn không biết rằng thực ra họ cần biết điều gì. Trong khi trách nhiệm của họ là phải xây dựng các quy tắc pháp luật điều chỉnh nó². Chỉ nhìn vào sự ra đời và phát triển của

hệ thống vận chuyển khách dựa trên nền tảng ứng dụng gọi xe, đặc biệt là Uber ở trên thế giới và Grab ở Đông Nam Á, chúng ta có thể thấy các nhà lập pháp đang gặp những khó khăn như thế nào trước những vấn đề mới phát sinh. Khi Uber đã trở thành một chủ thể quan trọng và cung cấp dịch vụ rộng rãi trên thị trường, pháp luật vẫn chưa hề có những quy định tương ứng để điều chỉnh, dẫn đến những xung đột xã hội và xung đột pháp lý gay gắt. Từ năm 2014, ở Pháp và nhiều nước trên thế giới, người ta chứng kiến hàng loạt các cuộc biểu tình của tài xế taxi truyền thống để phản đối và yêu cầu Chính phủ có biện pháp để Uber cũng phải thực thi pháp luật như họ³. Uber cũng đối mặt với các cuộc khiếu kiện tập thể từ những người làm taxi theo mô hình truyền thống khiến họ có nguy cơ phải chịu những thiệt hại lớn về tài chính⁴. Ở Việt Nam cũng diễn ra những xung đột tương tự giữa taxi hoạt động theo mô hình truyền thống và taxi hoạt động trên nền tảng công nghệ⁵. Tuy nhiên, những vấn đề pháp lý phát sinh đối với hoạt động của taxi công nghệ kiểu như Uber không chỉ ra cho thấy những điểm trống trong pháp luật về mô hình kinh doanh, mà còn cho thấy điểm trống trong pháp luật liên quan đến lao động. Ở Anh, các tài xế Uber kiện công ty ra Tòa án Anh để yêu cầu công ty ứng xử với họ như những người lao động làm việc cho công ty (thay vì việc Uber áp dụng chính sách đối với họ như những đối tác thương mại)⁶. Vấn đề chính sách với người lao động

2 Jennifer Prioleau, Scott Winkelman, John Gibson, and Rebecca Chaney, Seven Ways to Prepare Your Legal Department for the Fourth Industrial Revolution

3 Xem <https://vtv.vn/bieu-tinh-phan-doi-uber.html>; <https://ndh.vn/photo/anh/anh-tai-xe-taxi-don-dap-bieu-tinh-chong-uber-tren-toan-the-gioi-1081810.html>.

4 Vicky Xiuzhong Xu, Australian Taxi Drivers Sue Uber Over Lost Wages in Class-Action Lawsuit, <https://www.nytimes.com/2019/05/03/technology/australia-uber-drivers-class-action.html>

5 Xem <https://vietnamnet.vn/vn/kinh-doanh/dao-tu/grab-bam-dap-vi-nhung-phan-quyet-nua-voi-543624.html>.

6 Xem <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/11/10/with-new-court-loss-in-britain-europe-becomes-more-of-a-minefield-for-uber/>

hợp tác với doanh nghiệp theo công việc cũng không phải là vấn đề của riêng Uber hay các hãng taxi vận chuyển khách trên nền tảng công nghệ khác mà là vấn đề phổ biến của cái gọi là gig economy - nền kinh tế trong đó người lao động hợp tác với doanh nghiệp theo công việc - một mô hình kinh tế được đánh giá là đang ngày càng chiếm tỷ trọng lớn trong xã hội⁷. Trong khi các nhà nước chưa có những giải pháp pháp lý có thể giải quyết triệt để những vấn đề phát sinh từ việc ứng dụng các công nghệ mới thì họ cũng lại phải đối mặt với những thách thức mới còn lớn hơn. Ở Mỹ, việc Facebook công bố kế hoạch ban hành đồng tiền kỹ thuật số Libra đang làm cho các nhà hoạch định chính sách của Hoa Kỳ lúng túng và quan ngại bởi sức ảnh hưởng vô cùng to lớn của Libra khi nó được gắn với mạng xã hội Facebook có hàng tỷ người dùng.

Thách thức thứ hai là khả năng đáp ứng của luật với những diễn biến nhanh của cách mạng công nghiệp. Pháp luật vốn thường đi sau sự phát triển của xã hội và càng đi sau sự phát triển của công nghệ. Những ví dụ trên đây về Uber, Grab, Libra hay gig economy cũng là minh chứng rõ rệt của sự đi sau này.

Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ nhất được coi là bắt đầu từ năm 1765 và diễn ra từ cuối thế kỷ 18 đến giữa thế kỷ 19. Hơn 100 năm kể từ thời điểm bắt đầu của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ nhất, năm 1876 được xác định là thời điểm bắt đầu của cách mạng công nghiệp lần thứ hai. Cuộc cách mạng này đã diễn ra từ cuối thế kỷ 19 đến đầu thế kỷ 20. Tuy nhiên, sau đó, thế giới không mất tới 100 năm để chuyển sang một cuộc cách mạng công nghiệp mới, cách mạng công nghiệp lần thứ ba, được coi là bắt

đầu từ năm 1969 và kéo dài từ thập niên 70 của thế kỷ 20 đến cuối thế kỷ 20. Và đến nay, chỉ chưa đầy 40 năm kể từ thời điểm khởi đầu của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ ba, cách mạng công nghiệp lần thứ tư đã bắt đầu⁸. Rõ ràng, thời gian để tạo ra những sự phát triển đột biến về công nghệ ngày càng ngắn lại.

Không giống như tốc độ phát triển của công nghệ, tốc độ làm luật, theo quy trình làm luật được hình thành bắt đầu từ thế kỷ 19, về cơ bản không thay đổi, và có lẽ cũng khó có thể thay đổi. Các quy trình lập pháp, hình thành từ sau cách mạng tư sản (có liên quan chặt chẽ với cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ nhất) được thiết kế theo yêu cầu của nền pháp quyền dân chủ. Mục tiêu của nó là ngăn cản sự độc đoán, chuyên quyền trong các chế độ nhà nước trước đó bằng các chế độ dân chủ, đảm bảo sự tham gia ngày càng rộng rãi của người dân vào quá trình làm luật (bởi chính họ hoặc những người đại diện của họ), đồng thời, thể hiện sự thận trọng của quá trình lập pháp nhằm hướng đến những đạo luật có sự cân bằng về lợi ích, không có sai sót về kỹ thuật, có khả năng bao quát các tình huống của đời sống xã hội, bảo đảm việc áp dụng nó trên thực tế thúc đẩy sự phát triển và tiến bộ xã hội. Một khi được ban hành, các đạo luật này sẽ có hiệu lực ràng buộc đối với tất cả các chủ thể, kể cả những người đã ban hành ra nó. Quy trình đó đòi hỏi mỗi đạo luật phải được nghiên cứu kỹ lưỡng, tất cả những vấn đề liên quan đến nó phải được xem xét, tất cả những chủ thể liên quan đến nó phải được tham vấn, việc thông qua nó phải dựa trên cơ sở thảo luận kỹ càng, vì vậy, quá trình lập pháp không thể diễn ra trong ngày một ngày hai. Như vậy, về cơ bản, quy trình lập pháp

7 Xem <https://www.forbes.com/sites/johnfraser/2019/02/15/how-the-gig-economy-is-reshaping-careers-for-the-next-generation/#587a51849ada>

8 <https://www.sentryo.net/the-4-industrial-revolutions/>.

là không thể rút ngắn. Điều này dẫn đến hệ quả là, chúng ta khó có thể tạo ra những đạo luật: vừa đáp ứng được những yêu cầu lập pháp như trên, vừa có thể phản ứng tức thời với những vấn đề đang phát sinh từ tốc độ phát triển chóng mặt của công nghệ.

Tuy nhiên, chúng ta cần phải tìm ra giải pháp nhằm bảo đảm cho pháp luật thích ứng với sự phát triển của khoa học kỹ thuật. Điều này có nghĩa là, cần tạo ra sự cân bằng giữa yêu cầu đảm bảo tính phổ quát, tính cân bằng lợi ích của một đạo luật với khả năng phản ứng một cách nhanh chóng với các vấn đề mới đang liên tục phát sinh từ cách mạng công nghiệp.

Bên cạnh những thách thức, cách mạng công nghiệp cũng đang tạo ra những tiện ích quan trọng để hỗ trợ cho công tác xây dựng pháp luật. Công nghệ mới có thể giúp kết nối nhanh chóng và hiệu quả các nhà lập pháp với công chúng. Ứng dụng của công nghệ như Internet of things, thực tiễn ảo (virtual reality), thực tiễn ảo tăng cường (augmented virtual reality) v.v. có thể cho phép quá trình tham vấn được thực hiện minh bạch, công khai và rộng rãi hơn. Người dân, doanh nghiệp, chuyên gia có thể tiếp cận dễ dàng hơn với quá trình làm luật. Ứng dụng công nghệ, chẳng hạn như Big Data, AI, có thể giúp phân hoá các vấn đề và đối tượng lấy ý kiến, từ đó người được tham vấn có thể dễ dàng nhận ra những vấn đề gì tác động trực tiếp tới họ để dành sự quan tâm cũng như có ý kiến về vấn đề đó. Các công cụ này cũng có thể giúp phân tích kết quả lấy ý kiến, giúp cho việc sử dụng kết quả lấy ý kiến được nhanh chóng, hiệu quả và loại bỏ các yếu tố chủ quan trong việc phân tích các ý kiến tham gia... Việc phát huy sức mạnh của công nghệ cũng là giúp các nhà lập pháp đáp ứng tốt hơn yêu cầu điều chỉnh pháp luật

một cách nhanh chóng và phù hợp như đã nêu ở trên.

2. Kinh nghiệm quốc tế về điều chỉnh quy trình lập pháp thích ứng với yêu cầu của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư

Có lẽ còn quá sớm để có thể có những khẳng định chắc chắn về những bài học kinh nghiệm tốt nhất (international best practice) về cách thức ứng xử về chính sách và pháp luật trước những tác động chưa từng có của cách mạng công nghiệp. Bởi chính các quốc gia công nghệ hàng đầu thế giới như Hoa Kỳ, Nhật Bản cũng đang gặp khó khăn trước những vấn đề này. Tuy nhiên, cách mà quốc gia trên thế giới đang phản ứng trước tác động của cách mạng công nghiệp lần thứ tư cũng gợi mở những cách làm mới về hoạch định chính sách mà các quốc gia có thể tham khảo khi đối mặt với những tình huống lập pháp mà cách mạng công nghiệp lần thứ tư mang lại.

Cách ứng xử đầu tiên cần được lựa chọn là thực hiện nghiên cứu một cách kỹ lưỡng và đầy đủ nhất trong khả năng có thể về tác động của mỗi công nghệ và mỗi mô hình kinh doanh mới đối với xã hội để tạo cơ sở cho việc hoạch định chính sách. Nhiều nhà nước trên thế giới đang thực hiện rất tích cực công việc này. Chẳng hạn cựu Thủ tướng Anh Theresa May khi còn tại vị đã yêu cầu có những nghiên cứu kỹ lưỡng về tác động của gig economy⁹.

Bên cạnh đó, các nhà lập pháp và hoạch định chính sách nói chung cũng đang tiếp cận các yêu cầu lập pháp mới theo hướng tăng cường trao đổi và lắng nghe từ phía các nhà phát triển công nghệ. Có thể nhìn cách các nhà hoạch định chính sách Hoa Kỳ đang ứng xử với động thái công bố kế hoạch của Facebook đưa ra thị trường đồng tiền kỹ thuật số Libra để minh chứng

9 <http://genk.vn/uber-thua-kien-tai-anh-tai-xe-duoc-coi-la-nhan-vien-chinh-thuc-dam-bao-thu-nhap-toi-thieu-co-quyen-loi-khi-lam-them-20161031011208876.chn>.

cho cách ứng xử này. Khi chưa thực sự rõ ràng về những tác động mà Libra của Facebook có thể mang lại, cách các nhà hoạch định chính sách Mỹ lựa chọn là lắng nghe và đưa ra những tín hiệu chính sách cũng như những quan ngại để chính các nhà phát triển công nghệ phải suy nghĩ và cân nhắc. Quốc hội Hoa Kỳ cũng tạo ra những cơ hội đối thoại và để lắng nghe từ phía các nhà phát triển công nghệ, chẳng hạn mời giám đốc phụ trách phát triển Libra của Facebook đến để điều trần trước Quốc hội. Ở Hàn Quốc, các nhà hoạch định chính sách cũng đang làm việc tích cực với doanh nghiệp. Một trong những ví dụ là quá trình đối thoại giữa các cơ quan nhà nước với Samsung trước khi Tập đoàn này cho đưa ra thị trường sản phẩm Samsung Pay. Việc đối thoại một cách thiện chí và minh bạch, được giám sát bởi công chúng, chính là một trong những yếu tố mà quy trình lập pháp trong giai đoạn cách mạng công nghiệp 4.0 cần phải có để đảm bảo có những chính sách thích hợp. Việc đối thoại này không chỉ dành cho các doanh nghiệp lớn và có tầm ảnh hưởng. Ở các quốc gia, các nhà lập pháp và các chuyên gia của họ đang ngày chú ý nhiều hơn đến những cá nhân và doanh nghiệp nhỏ có thể cung cấp cho họ những quan điểm và ý kiến nhằm thúc đẩy hơn sự sáng tạo¹⁰.

Bên cạnh lắng nghe và đối thoại, việc các cơ quan nhà nước công khai đưa ra những tín hiệu chính sách đối với những vấn đề mới phát sinh trước khi đưa ra những biện pháp điều chỉnh chính thức cũng có thể mang lại những tác động tích cực. Chẳng hạn đối với Libra, Bộ trưởng Tài chính Hoa Kỳ nói lên e ngại về khả năng tiền kỹ thuật

số có thể bị khủng bố lạm dụng trong khi Tổng thống Mỹ Donald Trump bày tỏ quan điểm rằng Facebook có lẽ cần một mô hình ngân hàng để có thể đưa ra Libra ra thị trường¹¹. Những tín hiệu chính sách này, khi được công khai, có thể xem như những thông điệp hướng tới doanh nghiệp và các nhà phát triển công nghệ để họ cân nhắc trong quá trình phát triển sản phẩm của mình và cũng là cơ sở của sự hợp tác giữa họ với các nhà hoạch định chính sách. Facebook cũng cho biết họ mong có được sự vào cuộc của các nhà quản lý, các ngân hàng trung ương và các nhà lập pháp để có thể đưa sản phẩm ra thị trường một cách phù hợp. Việc đưa ra các thông điệp một cách công khai và cởi mở như vậy có thể là một cách làm có tính xây dựng, giúp cho quá trình hoàn thiện các quy tắc pháp luật liên quan được thực hiện một cách tích cực và đặc biệt là có sự giám sát của công chúng.

Một trong những phương thức thiết lập các quy định về quản lý trong bối cảnh cách mạng công nghiệp lần thứ tư được nhiều quốc gia sử dụng là mô hình regulatory sandbox (tạm dịch là Khu vực thử nghiệm công nghệ). Việc thiết lập cơ chế quản lý theo cách này được coi là thích hợp để khuyến khích các ứng dụng công nghệ và các mô hình kinh doanh mới mà nhà nước chưa có thời gian và cơ hội để kiểm chứng các tác động thật sự đối với xã hội. Chẳng hạn, Thụy Điển đã áp dụng regulatory sandbox để thử nghiệm quản lý xe tự hành ở Gothenburg. Hay ở Anh, đầu năm 2016, Cục quản lý tài chính Anh quốc (the UK's Financial Conduct Authority, viết tắt là FCA) cũng đã tạo ra một regulatory sandbox

10 Xem Seven Ways to Prepare Your Legal Department for the Fourth Industrial Revolution tại <https://www.accdocket.com/articles/the-fourth-industrial-revolution.cfm>.

11 Xem Mnuchin: US has 'very serious concerns' that Facebook's Libra could be misused by terrorists tại https://www.cnbc.com/2019/07/15/treasury-secretary-mnuchin-will-hold-a-news-conference-on-cryptocurrencies-at-2-pm-et.html?fbclid=IwAR2ypqKrh_fyhO_r9MWf0eOf2zWEb0Lxv113hYb9ozYRrQKwbr3fP5o6c.

cho lĩnh vực công nghệ tài chính (Fintech) bằng cách thực thi các trách nhiệm bổ sung là hỗ trợ và tư vấn, phát hành các giấy phép tạm thời cho phép các start-up được hoàn thực thi một số quy định trong thời gian 2 năm. Thêm vào đó, FCA không chỉ tổ chức các hoạt động tham vấn công khai để nắm bắt cũng như giải thích về các rào cản pháp luật mà lĩnh vực Fintech phải đối mặt, mà còn xây dựng một Dự án về sáng tạo, trong đó có một Trung tâm sáng tạo (Innovation Hub) và Văn phòng tư vấn (Advice Unit) dành cho các doanh nghiệp Fintech và các doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực sáng tạo. Các chủ thể thuộc khu vực tư được áp dụng cơ chế này có thể có quyền nhất định trong việc quyết định có thực thi một số quy định hay không.

Cùng với regulatory sandbox, các quốc gia cũng chú ý tới việc ứng dụng công nghệ để cho đời những nền tảng hoạch định chính sách cho phép đông đảo công chúng tham gia (crowdlaw). Nhiều quốc gia trên thế giới cũng đã sử dụng Internet để phát triển phương thức lập pháp này¹². Nền tảng crowdlaw cho phép các tận dụng trí tuệ và kiến thức của người dân để nâng cao chất lượng lập pháp. Người dân không chỉ đóng góp ý kiến và đưa ra những thỉnh cầu trên hệ thống Internet mà còn có thể đề xuất sáng kiến lập pháp, tham gia vào soạn thảo, giám sát quá trình thực hiện, cung cấp các dữ liệu bị thiếu. Thông qua quá trình này, công chúng trở thành những người cộng tác và đồng sáng tạo, góp phần nâng cao chất lượng và hiệu quả lập pháp, cũng như thực thi pháp luật.

Bên cạnh những cách tiếp cận nêu trên, một trong những mô hình quản trị mới nổi và được xem là phù hợp cho bối cảnh cách mạng công nghiệp lần thứ tư là mô hình

quản trị linh hoạt (agile governance). Đây là phương thức quản trị mà ngay từ đầu đã được hình thành theo cách cho phép cả chính quyền và doanh nghiệp đồng động một cách nhanh lẹ trong việc dự đoán và đưa ra phản ứng với các công nghệ mới¹³. Theo đánh giá của Diễn đàn kinh tế thế giới, một số quốc gia đang thử nghiệm theo cách này, và một số quốc gia tiên phong đã có một khoảng thời gian nhất định ứng dụng nó. Trong thời gian 15 năm qua, mô hình quản trị linh hoạt này đã đưa đến sự ra đời của rất nhiều trung tâm thử nghiệm về chính sách công (public sector policy labs) hoặc trung tâm phát triển sáng tạo (innovation hubs) ở cấp độ quốc gia. Từ năm 2002, Đan Mạch đã thành lập MindLab như là một trong những trung tâm thử nghiệm chính sách đầu tiên của Chính phủ; EU cũng đã thành lập EU Policy Lab với nhiệm vụ nghiên cứu phát triển các chính sách đổi mới sáng tạo cho 28 quốc gia thuộc Liên minh châu Âu. Các trung tâm thử nghiệm chính sách công và trung tâm phát triển sáng tạo này được xem là biện pháp để đưa những cách tiếp cận mới, sáng tạo và lấy người dân làm trung tâm vào quá trình hoạch định chính sách và cung cấp các giải pháp lập pháp mới. Thực tiễn cho thấy, các trung tâm này đã giúp thúc đẩy sự tin cậy và hợp tác giữa các khu vực công và tư, một trong những yếu tố quan trọng đảm bảo chất lượng xây dựng pháp luật trong bối cảnh cách mạng công nghiệp lần thứ tư.

3. Một số gợi mở đối với quy trình lập pháp của Việt Nam

Giống như ở bất kỳ quốc gia nào trên thế giới, những tác động của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư đang và sẽ ảnh hưởng mạnh mẽ đến quy trình lập pháp ở Việt Nam. Điều này đòi hỏi quy trình lập pháp phải có

12 Thông tin về mô hình crowdlaw có thể xem thêm tại <https://www.thegovlab.org/project-crowdlaw.html> và

13 Xem How governance is changing in the 4IR <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/agile-governance-changing-4ir-public-private-emerging-technologies/>

những điều chỉnh nhất định để thích ứng nhằm đối phó hiệu quả với những thách thức cũng như tận dụng những ứng dụng của cách mạng công nghiệp để nâng cao chất lượng lập pháp, lập quy. Những giải pháp mà các quốc gia đang tiến hành được nêu ở trên mang lại những gợi ý tốt cho sự điều chỉnh này.

Trước hết, cần đưa vào quy trình lập pháp cách thức tham vấn chuyên gia công nghệ và doanh nghiệp nhằm khắc phục sự bất đối xứng thông tin về các vấn đề công nghệ trong quá trình xây dựng luật. Hiện nay, quy trình lập pháp đã có các bước lấy ý kiến doanh nghiệp và lấy ý kiến nhân dân cũng như cho phép huy động chuyên gia. Tuy nhiên, cần đảm bảo quá trình tham vấn đó được thực hiện một cách linh hoạt hơn và đảm bảo sự công khai, minh bạch và chịu sự giám sát của công chúng. Quá trình tham vấn cũng phải đảm bảo sự khách quan, độc lập giữa chuyên gia và doanh nghiệp, đảm bảo các cơ quan xây dựng pháp luật không lệ thuộc vào ý kiến của bên nào.

Bên cạnh đó, cần quy định trách nhiệm của các cơ quan nhà nước trong việc kịp thời nghiên cứu, đề xuất giải pháp xử lý khi có

các vấn đề pháp lý phát sinh từ các công nghệ mới, bao gồm giải pháp xây dựng pháp luật.

Để đáp ứng yêu cầu phản ứng nhanh và linh hoạt với các vấn đề mới phát sinh, Quốc hội có thể ban hành nghị quyết làm cơ sở pháp lý cho việc thiết lập các regulatory sandbox. Việc cho phép ứng dụng regulatory sandbox cũng phải gắn với trách nhiệm đề xuất dự án luật (nếu có thể) sau quá trình thử nghiệm để nếu việc thử nghiệm thành công thì thiết lập cơ chế pháp lý chung điều chỉnh các vấn đề mới này; cần nghiên cứu giảm lược một số khâu trong quá trình lập pháp để việc ban hành luật điều chỉnh các vấn đề nêu trên được kịp thời hơn. Bên cạnh đó, cần nghiên cứu các ứng dụng công nghệ để xây dựng nền tảng cho crowdlaw, cho phép công chúng, chuyên gia, doanh nghiệp tham gia một cách rộng rãi và tích cực hơn vào quá trình xây dựng luật. Ngoài ra, để đảm bảo khắc phục những điểm trống về mặt pháp luật, cần phát huy vai trò của toà án trong việc tạo ra các án lệ và có quy trình phù hợp để xây dựng các quy tắc pháp luật từ các án lệ ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Diễn đàn kinh tế thế giới, How governance is changing in the 4IR, <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/agile-governance-changing-4ir-public-private-emerging-technologies/>.
2. Khan Academy, bài phỏng vấn cựu trưởng Hoa Kỳ Madeleine Albright, <https://www.khanacademy.org/partner-content/aspeninstitute/americandiplomatic-toolbox/madeleine-albright/v/albright-21st-century-technology>.
3. Jennifer Prioleau, Scott Winkelman, John Gibson, and Rebecca Chaney, Seven Ways to Prepare Your Legal Department for the Fourth Industrial Revolution.
4. VTV News: Biểu tình phản đối Uber, tại <https://vtv.vn/bieu-tinh-phan-doi-uber.html>; Nguyễn Thị Diệu Tuyết: Tài xế taxi dón dập biểu tình chống Uber trên toàn thế giới (Người đồng hành) tại <https://ndh.vn/photo/anh/anh-tai-xe-taxi-don-dap-bieu-tinh-chong-uber-tren-toan-the-gioi-1081810.html>.
5. Vicky Xiuzhong Xu, Australian Taxi Drivers Sue Uber Over Lost Wages in Class-Action Lawsuit, <https://www.nytimes.com/2019/05/03/technology/australia-uber-drivers-class-action.html>.

6. Lương Bằng, Nói thể nhưng rồi không phải thể: DN mang tiếng, gặp khó tại <https://vietnamnet.vn/vn/kinh-doanh/da-tu/grab-bam-dap-vi-nhung-phan-quyet-nua-voi-543624.html>.
7. Rick Noak, With new court loss in Britain, Europe becomes more of a minefield for Uber, tại <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/11/10/with-new-court-loss-in-britain-europe-becomes-more-of-a-minefield-for-uber/>.
8. John Frazer, How The Gig Economy Is Reshaping Careers For The Next Generation tại <https://www.forbes.com/sites/johnfrazer/2019/02/15/how-the-gig-economy-is-reshaping-careers-for-the-next-generation/#587a51849ada>.
9. Sentryo, The Four Industrial Revolutions tại <https://www.sentryo.net/the-4-industrial-revolutions/>.
10. Nguyễn Hải: Uber thua kiện tại Anh: Tài xế được coi là nhân viên chính thức, đảm bảo thu nhập tối thiểu, có quyền lợi khi làm thêm tại <http://genk.vn/uber-thua-kiem-tai-anh-tai-xe-duoc-coi-la-nhan-vien-chinh-thuc-dam-bao-thu-nhap-toi-thieu-co-quyen-loi-khi-lam-them-20161031011208876.chn>.
11. Jennifer Prioleau, Scott Winkelman, John Gibson và Rebecca Chaney: Seven Ways to Prepare Your Legal Department for the Fourth Industrial Revolution tại <https://www.accdocket.com/articles/the-fourth-industrial-revolution.cfm>.
12. Mnuchin: US has 'very serious concerns' that Facebook's Libra could be misused by terrorists tại https://www.cnn.com/2019/07/15/treasury-secretary-mnuchin-will-hold-a-news-conference-on-cryptocurrencies-at-2-pm-et.html?fbclid=IwAR2ypqKr_h_fyh-O_r9MwfeOO0f2zWEb0Lxvll3hYb9ozYRqKwbr3fp5o6c.
13. Govlab: Crowdlaw, tại <https://www.thegovlab.org/project-crowdlaw.html>.

HOÀN THIỆN CÁC QUY ĐỊNH... (Tiếp theo trang 33)

thẩm quyền của mình. Luật XLVPHC năm 2012 đã có quy định về cơ chế chịu trách nhiệm của các chủ thể có thẩm quyền xử phạt như sau: “người có thẩm quyền xử lý VPHC mà sách nhiễu, đòi, nhận tiền, tài sản khác của người vi phạm, dung túng, bao che, không xử lý hoặc xử lý không kịp thời, không đúng tính chất, mức độ vi phạm, không đúng thẩm quyền hoặc vi phạm quy định khác tại Điều 12 của Luật này và quy định khác của pháp luật thì tùy theo tính chất, mức độ vi phạm mà bị xử lý kỷ luật

hoặc bị truy cứu trách nhiệm hình sự”¹⁹. Do đó, cần áp dụng triệt để quy định này nhằm tăng cường trách nhiệm của chủ thể có thẩm quyền trong việc xử phạt VPHC trên thực tế. Theo chúng tôi, có thể căn cứ vào kết quả xử phạt VPHC để xem đó là một tiêu chí đánh giá việc thực hiện nhiệm vụ hàng năm của cán bộ, công chức. Điều này cũng là một giải pháp quan trọng góp phần giảm thiểu những hạn chế khi xử phạt VPHC trong lĩnh vực đưa NLD Việt Nam đi làm việc ở nước ngoài trong thực tiễn²⁰ ■

19 Điều 16 Luật XLVPHC năm 2012.

20 Nguyễn Nhật Khanh (2019), “Xử phạt VPHC trong lĩnh vực y tế - Một số bất cập và kiến nghị hoàn thiện”, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 02.